

ЕСЕ

ПРОБЛЕМА WHITE-COLLAR CRIME ТА УЧАСТЬ ПРОКУРАТУРИ У ЗАХОДАХ БОРОТЬБИ ТА ПРОТИДІЇ ЇЙ

В контексті «7 кроків покращення роботи прокурора
та 7 кроків назустріч суспільству»
Викладена проблематика має взаємозв'язок
з обома запропонованими тематиками

Форма подання матеріалу – есе

Першим, хто звернув увагу на такий вид злочинності, як White-Collar Crime («білокомірцева злочинність»), був видатний американський соціолог Едвін Сатерленд, який виокремив його серед інших і вказав на його системний вплив на всі сфери життя суспільства.

«Білокомірцеві злочини» – один з найнеприємніших для звичайної людини видів протиправної діяльності. Стикнувшись з ними, звичайні громадяни, відчують себе безсилими, оскільки боротись з ним окрім того що важко, часто виявляється абсолютно безрезультативним, адже неможливо ані добитись справедливості, ані захистити власні права та інтереси.

Слід зазначити, що хоча саме поняття White-Collar Crime відоме в розвинутих країнах протягом тривалого часу, для України цей вид злочинності відносно новий, а злочини, які можуть бути віднесені до зазначеної категорії, мають здебільшого економічний (корпоративний) характер, притаманний розвинутих країнам Європейського Союзу, США та деяким країнам Азії.

Останнім часом поширеною серед звичайних громадян є думка, що злочинність в Україні сьогодні, порівняно з 1990-ми, "інтелігентна", зі "зв'язками" та прикриттям як політичним, так і зі сторони прокуратури.

Серед білокомірцевої злочинності в Україні здебільшого можна говорити про службові та корупційні злочини представників влади та бізнесу. Проте зауважу, що слід змістити акцент і на приватний сектор, оскільки зазначений вид злочинності притаманний саме представникам вищих ланок великих корпорацій, а злочини вчиняються здебільшого бізнесом проти самого ж бізнесу.

Чимало є інтерпретацій визначення White-collar crime, а серед кримінологів багатьох країн наявна тенденція змішування понять, що зумовлює певну плутанину. Так, деякі кримінологи надають змісту поняття White-Collar Crime ознак елітарної злочинності, оскільки саме еліта (політики, представники бізнесу, керівники різноманітних фондів та громадських формувань тощо), на їх думку, є групою девіантного ризику, бо саме вона приймає рішення та має змогу впливати на соціально-економічні відносини. Проте змішувати елітарної та білокомірцевої злочинності лише за ознаками респектабельності осіб, які можуть вчинити злочини у сфері економіки, фінансів та суспільного життя, видається невірним підходом, адже елітарна злочинність носить здебільшого релятивний характер та спричинена історичними умовами кожної окремої країни в процесі суспільної трансформації.

Проблема протидії високопосадовій злочинності спеціалізованим органом теоретично нібито вирішується – наукових праць з міжнародного досвіду створення та функціонування відповідних спеціалізованих органів достатньо. Разом з тим, звертає на себе увагу відсутність системного аналізу доцільності створення такого органу в Україні з урахуванням української специфіки.

З точки зору міжнародних організацій у боротьбі з «білокомірцевою злочинністю», головну роль відіграє правильно обрана стратегія і тактика діяльності державних органів, а також чітко окреслене коло органів, що

займаються цією проблемою. В основу стратегії і тактики мають бути закладені як завдання, так і відповідні ресурси для їх здійснення.

Важливим, на мій погляд, є розуміння того, що будь-яке декларування положення, його нормативно-правове закріплення стає ілюзорним без створення механізм його реалізації, іншими словами «введенням в дію».

Сучасний стан справ можна охарактеризувати як станом в період «турбулентності». У даному випадку це стосується прокуратури. Адже щоб стабілізувати, врівноважити систему потрібно провести ряд ланцюжкових взаємозалежних дій.

Для визначення певного шляху удосконалення, зокрема поставленої задачі у 7 кроках покращення як роботи прокурора, так і 7 кроків назустріч суспільству, підемо від супротивного та виокремимо 7 причин невдач у діяльності, серед них: 1) політичні чинники – відсутність реальної політичної волі (волі для зміни та покращення ситуації, а не волі довше затриматися при владі); 2) економічні чинники – зарегульованість економіки, непрозорість податкової системи, недофінансування; 3) недоліки державного управління – розбалансованість системи державного управління; 4) недоліки правової системи – слабкі правоохоронні та судові системи, недостатньо виписаний у законодавстві правовий статус антикорупційних органів; 5) помилки організаційної структури – калькування структури без урахування місцевої специфіки, порушення балансу між превентивною, правоохоронною, просвітницькою та аналітичною функціями; 6) невідповідність реальних результатів діяльності прогнозованим та очікуваним, що створює викривлену картину, оцінка виключно статистичних показників, а не реального стану речей; 7) низька суспільна довіра – лише професіоналізм, відкритість та взаємодія з інститутами громадянського суспільства може забезпечити високий рівень суспільної довіри, а відтак запобігти надмірному політичному тиску.

Інтеграція України в загальноєвропейський простір "вбудує" органи слідства прокуратури в європейські правоохоронні структури, об'єднання та мережі. Як

результат, можна отримати транснаціональні розслідування - як ще одна спрямованість розвитку. Така перспектива, можливо, не за горами.

Зазначу, що слід активізувати не лише «внутрішню» роботу правоохоронних органів, але й співробітництво на міжнародному рівні. Так, за останній час Україна направила рекордну кількість запитів про розшук через канали Інтерполу – близько 1700 з 10 000 оголошень Інтерполу є саме українські. Як наслідок, на ринку юридичних послуг розвивається повноцінний напрям – захист клієнтів перед органами Міжнародної кримінальної поліції (щодо доступу до даних, оскарження повідомлення про розшук і т.д.), а також представництво у справах про екстрадицію.

І на останок, серед рекомендацій, запропоную запровадити наступне:

1. Комплаєнс (дослівно – узгодження, відповідність; від англ. comply - виконувати) – створення в органах прокуратури механізму по виявленню, аналізу злочинних «білокомірцевих схем», оцінка та управління правовими та фінансовими ризиками при виникненні White-collar crime, забезпечення комплексного захисту осіб, чий права були порушення у результаті окремих видів зазначеної злочинності. (За прикладом, міжнародного досвіду та практика антикорупційного комплаєнсу).

2. Запровадити систему відповідного Діалогу між органами прокуратури та іноземними органами по боротьбі та протидії «білокомірцевій злочинності» в контексті системи комплаєнсу.

3. Але ж, найсильнішим кроком є забезпечення незалежності прокурора в суді. Оскільки в суді прокурор виступає, як представник виконавчої влади, він повинен бути цілком незалежний та не підлягати відведенню. Варто запропонувати прокуратуру ,як окрему самостійну структуру державної влади, яка не підпорядкована органам ні виконавчої, ні судової гілок влади.

Всеукраїнська конференція правників прокуратури, як вищий орган прокурорського самоврядування повинен не лише призначати членів Вищої ради юстиції та приймати рішення про припинення їх повноважень відповідно до

Конституції і законів України, але й займати виборністю Генерального прокурора, що й зможе знову ж забезпечити незалежність і дасть змогу прокурорам не залежати від інших гілок влад і не піддаватися, можливо, тиску владних структур різного рівня.

Таким чином, удосконалення діяльності прокурора передбачає цілий комплекс процедур в прокуратурі. Але виконання аналізованих кроків дозволить більш незалежно, оперативно та справедливо здійснювати діяльність як прокурорам на місцях, так і апарату прокуратури країни.